

The Project Gutenberg eBook of Den svenska Arbetarskyddslagstiftningen och Yrkesinspektionen, by Georg Stjernstedt

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Den svenska Arbetarskyddslagstiftningen och Yrkesinspektionen

Author: Georg Stjernstedt

Release date: August 5, 2016 [EBook #52732]

Language: Swedish

Credits: Produced by Richard Tonsing, Jens Sadowski, Tor Martin
Kristiansen and the Online Distributed Proofreading Team
at <http://www.pgdp.net>

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK DEN SVENSKA
ARBETARESKYDDSLAGSTIFTNINGEN OCH YRKESINSPEKTIONEN ***

STUDENTFÖRENINGEN VERDANDIS SMÅSKRIFTER. 107.

Den svenska Arbeterskyddslagstiftningen och Yrkesinspektionen

af

GEORG STJERNSTEDT

juris kandidat.

(Första tusendet.)



STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

Den svenska arbetareskyddslagstiftningen och yrkesinspektionen.

1. Inledning	3.
2. Arbetareskyddslagstiftningens historia i vårt land	9.
3. Bestämmelser till skydd för minderåriga	17.
4. Bestämmelser om kvinnoarbetet	30.
5. Bestämmelser till skydd för arbetare i allmänhet	32.
6. Yrkesinspektionen	33.
7. Bilagor:	
Bil. I. Utdrag af Lag angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke	40.
Bil. II. Utdrag af Lag angående skydd mot yrkesfara	43.

STOCKHOLM.

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1902.

1. Inledning.

3

För att tillgodogöra sig Arkwrights bekanta uppfinning af vattenspinnmaskinerna i slutet af 1700-talet hade en mängd spinnerier vid denna tid uppstått i England, särskilt på landsbygden i de nordliga grefskapen, där det fanns god tillgång på vattenkraft.

Till arbetet vid spinnerierna använde man så mycket som möjligt barn. Då dessa icke i tillräckligt antal kunde anskaffas från de jämförelsevis folkfattiga trakter där spinnerierna voro belägna, införskrefvos de från fattighusen när och fjärran i England. Synnerligen billig arbetskraft fingo fabriksidkarna härigenom, ty fattighusföreståndarna voro mer än villiga att bli af med barnen, och vid spinnerierna kunde man obehindrat utsuga barnens arbetskraft på det mest hänsynslösa sätt. Barnen instufvades i kasärnartade byggnader med maskiner i en sal och sängar i en annan. Arbetet bedrefs natt och dag, och när de barn som slutat sitt skift skulle gå till sängs, fingo de intaga plats efter dem som stego upp för att fortsätta arbetet. På så sätt hunno bäddarna aldrig kallna, hvadan soflokalerens uppvärmning också af fabrikanterna lär ha ansetts öfverflödig.

Då härtill kosthåll och öfriga förhållanden vid fabriken motsvarade det redan anförda, kan det ej förvåna att sjukdomar härjade bland barnen. Detta blef också anledning till att allmänhetens uppmärksamhet kom att fästas på barnens behandling. Ty då barnens sjukdomar spridde sig utom till fabrikanternas familjer äfven till trakten omkring fabriken, särskilt till staden Manchester, tvangs man att undersöka förhållandena. För detta ändamål tillsattes sålunda år 1796 i Manchester en sundhetskommitté.

4

Denna kommitté fördömde i sitt betänkande i starka ordalag barnens behandling, hvilken härigenom blef allmänt känd. Saken kom äfven före i parlamentet, och år 1802 antogs lagen *The moral and health act* (Lag till skydd för sedlighet och hälsa), hvilken icke blott är Englands första arbetareskyddslag, utan öfverhufvud den första som utfärdats.

Lagen, som afsåg »lärlingar» — de minderåriga fabriksarbetarna betraktades som sådana — vid bomulls- och yllefabriker och endast ägde tillämpning på barn som bodde vid fabriken, förbjöd nattarbete och inskränkte arbetsdagen till 12 timmar med raster för måltiderna. Gossar och flickor skulle ha skilda soffor. Rummen skulle vitlimmas två gånger om året samt förses med ett tillräckligt antal fönster. Icke fler än två barn tillätos att sofva i samma säng. Under de fyra första åren af »lärotiden» skulle barnen åtnjuta viss undervisning. Härtill ännu några bestämmelser i samma anda.

Denna första arbetareskyddslag blef icke mycket mera än en lag på papperet. Man hade nämligen icke sört för en värksam kontroll öfver lagens efterlevnad. Tillsynen öfver denna anförtroddes sålunda åt oaflönade personer, utsedda inom kommunerna. Då nu dessa inspektörer vanligen kommo att utgöras af fabrikanternas vänner och bekanta, kan man förstå att det ej blef mycket allvar med inspektionen. Inspektörerna betraktade också sitt uppdrag såsom ett förhatligt spioneri och fullgjorde det i allmänhet bara för syns skull. Sålunda brukade de på förhand underrätta fabriksidkaren om sin ankomst för att då intet olagligt skulle förehabvas o. s. v. i den vägen.

Hurusomhålst, den första början till arbetareskyddslagstiftning var gjord, och fortsättningen följde också snart därefter. Härvid märkes särskilt lagen af år 1833, hvarigenom utom öfriga reformer infördes den att tillsynen öfver skyddsbestämmelsernas efterlevnad uppdrogs åt aflönade statsinspektörer. Detta visade sig vara synnerligen välbetänkt, i det de nya inspektörerna, åtminstone många af dem, icke blott med energi genomdrefvo att skyddslagarna följdes, utan också genom praktiska förslag befordrade lagstiftningens utveckling.

Emellertid mötte skyddslagarnas tillämpning en mängd svårigheter genom det starka motståndet från såväl fabriksidkarna som barnens föräldrar. Icke håller fingo fabriksinspektörerna till en början det välbehöfliga ryggstödet hos regeringen.

5

Men skyddslagen gaf också, där den verkliga genomdrefs, upphof till ett nytt missförhållande. Detta bestod i den stora utsträckning kvinnoarbetet nu började få. Då man ej med samma frihet som förut fick använda de minderårigas arbete, låg det nära till hands att tillgripa kvinnoarbetet, som äfvenledes kunde afspisas med låga löner, men ej besvärades af någon lagstiftning. Både gifta och ogifta kvinnor indrogos i fabriken. Mödrarna hade ej längre tid att sköta vare sig hem eller barn. Barnen lämnades allmänt på inackordering, där de vanvårdades på det mest upprörande sätt. Dödligheten bland småbarnen inom de stora industridistrikten steg också i en oerhörd grad.

Allmänhetens uppmärksamhet fästes nu på dessa förhållanden, men samtidigt äfven på den allmänna osedlighet som vid denna tid rådde bland arbeterskorna i England, både ogifta och gifta, särskilt vid fabriker där nattarbete bedrefs, samt i kolgrufvorna, där den höga värmen tvang dem att arbeta nästan nakna.

Lagstiftarens första åtgärd med afseende på kvinnorna blef att förbjuda allt kvinnoarbete i grufva under jord (1842). Och år 1844 utfärdades bestämmelser angående kvinnoarbetet inom väfnadsindustrin, där kvinnorna likställdes med minderåriga mellan 13 och 18 år, för hvilka redan förut stadgats en arbetsdag af högst 12 timmar samt förbud mot natt- och söndagsarbete.

Den engelska arbetareskyddslagstiftningen utsträcktes sedermera, ehuru långsamt och under envist motstånd från arbetsgifvarnas, men äfven från allmänhetens och präressens sida, till allt flera industrigrenar, dess innehåll ökades och skärptes, och skyddet kom slutligen att omfatta äfven vuxna män. Dess historia erbjuder för öfrigt synnerligen mycket af inträse och är ägnad att ge många lärdomar. Den jämförelsevis långa erfarenhet af arbetareskyddslagarnas verkningar, som i England vunnits, och de många försök att kringgå lagen, som där pröfvats på och som tvungit lagstiftaren att oupphörligt förbättra densamma, ha också gifvit den engelska

6

arbetareskyddslagstiftningen en teknisk fulländning som med rätta tjänat till förebild för öfriga länders lagstiftning på hithörande område.

Utom i England uppmärksammades behovet af arbetareskyddslagstiftning under förra hälften af 1800-talet särskilt i Preussen, Frankrike, Österrike och Schweiz, hvarvid kan anmärkas, att i Preussen därtill bidrog iakttagelsen att härens rekryter från fabriksdistrikten voro svagare och klenare än från andra trakter.

För att nämna några märkligare hållpunkter i den europeiska arbetareskyddslagstiftningens historia^[1] kan anföras den första egentliga arbetareskyddslagen i Preussen af år 1839 och den första i Frankrike af år 1841, båda endast afseende skydd för barn i fabriksarbete. På 1870-talet började ett lifligare lagstiftningsarbete på arbetareskyddets område. Från denna tid tillkommo sålunda i flera länder verkliga skyddslagar, bland annat den ännu gällande Schweiziska förbundslagen af år 1877. Från 1880-talet märkas särskilt skyddslagar i Österrike 1884 och 1885, Italien 1886, samt i Holland, Belgien och Finland 1889, samtliga ännu gällande, åtminstone i hufvudsak.

Lagstiftningen fortskred emellertid ganska ojämt i de olika länderna. Detta hade till följd att, då fråga blef om skärpning af arbetsskyddet i något land, brukade motståndarna invända att landets industri icke kunde tåla vid en sådan inskränkning i friheten att begagna tillgänglig, billig arbetskraft. Det var ju klart, sade man, att tillvärningskostnaderna därigenom skulle ökas och på grund däraf också förmågan att konkurrera med utlandet minskas.

Erfarenheten torde nu knappast ha gifvit något stöd åt detta tal om konkurrensförmågans minskning genom en utvecklad arbetareskyddslagstiftning. Skulle i enstaka fall kunna uppvisas, att industrin lidit afbräck genom lagstadgat arbetareskydd, torde det vara skäl att noga pröfva, om det icke endast gällt ett öfvergångsstadium.

Emellertid ledde det ifrågavarande påståendet tanken på *internationella öfverenskommelser om arbetareskyddslagstiftning*, genom hvilka intet land skulle behöfva bli lidande genom att i lagstiftningen förverkliga framskridna arbetareskyddsgrundsatser. År 1890 utfärdades också af den nyblifne tyske kejsaren en inbjudan till den första internationella arbetareskyddskonferensen, som skulle ha till uppgift att värka för enhetlighet i de särskilda staternas lagstiftningar med afseende på arbete i bärgvärk, arbetstiden för minderåriga och kvinnliga arbetare i industrin samt söndagshvila för arbetare i allmänhet. Kallelsen hörsammades af de flästa europeiska stater, däribland äfven Sverge och Norge. Den 15 mars 1890 samlades alltså i Berlin ombud, utsedda af regeringarna för de i konferensen deltagande länderna.

Det omedelbara resultatet af konferensen blef skäligen blygsamt. Man fattade visserligen, delvis enhälligt, delvis med flertalet röster åtskilliga beslut, men dessa voro inga verkliga öfverenskommelser, utan endast önskemål, icke ens bindande för de stater hvilkas ombud röstat för desamma. De uttalade önskemålen kunna också samtliga betecknas såsom anspråkslösa minimifordringar eller icke ens det. Att vårt lands arbetareskyddslagstiftning i några afseenden ändå icke hunnit upp till konferensens ståndpunkt, kommer i det följande att belysas.

Med afseende på Berlinerkonferensens inflytande på den europeiska lagstiftningen i allmänhet är svårt att yttra sig bestämt. Visst är att året därpå, 1891, utfärdades en ny arbetareskyddslag i Tyskland. På 1890-talet ha för öfrigt tillkommit arbetareskyddslagar bland annat i Portugal 1891, Norge och Frankrike 1892 samt Holland 1895. Och från de sista åren märkas den franska lagen af år 1900 om 10-timmars arbetsdag äfven för vuxna arbetare inom större delen af landets industri, den spanska lagen af 1900 samt de danska och engelska lagarna af år 1901.

Utom i de nu och förut nämnda staterna finnes arbetareskyddslagstiftning i Ungarn, Ryssland, Rumänien och Luxemburg samt utom Europa i Nordamerikas förenta stater, Canada och de australiska kolonierna en delvis synnerligen utvecklad sådan lagstiftning.

Skulle man fälla ett allmänt omdöme om arbetareskyddslagstiftningen, sådan den gestaltar sig för närvarande i Europas stater, torde den ännu icke i något land kunna anses ha nått den fulländning hvarigenom, såvidt på skyddslagstiftning beror, landet tillförsäkras en fysiskt och moraliskt sund arbetarebefolkning, på tillfredsställande sätt skyddad emot arbetets faror. Reformen återstå sålunda öfverallt att vidtaga. Ett uttryck för denna uppfattning kan man också finna i de förnyade internationella arbetareskyddskongresser, som under de senaste åren hållits. Sålunda sammanträdde kongresser i Zürich och Brüssel 1897, båda privata, samt en arbetareskyddskongress med delvis offentlig karaktär i Paris år 1900, hvilken till hufvudsakligt resultat hade grundläggandet af en »internationell förening för lagstadgat arbetareskydd» med en byrå i Basel.

Det är redan framhållet hurusom arbetareskyddslagstiftningen hade svårt att tränga sig fram i England på grund af det starka motståndet från olika håll. Liknande har förhållandet varit i andra länder, icke minst i vårt land. Motståndet har öfverallt kommit, utom från arbetsgifvarna, äfven från nationalekonomer och politici, som ur principiell synpunkt förkastat statens inblandning i det »fria» aftalet mellan arbetsgifvare och arbetare och följaktligen äfven arbetareskyddslagstiftningen. Med afseende på reglerandet af de vuxna kvinnornas arbete i vidsträcktare mån än beträffande männens har skyddslagstiftningen dessutom väckt motstånd hos dem, som yrka på likställighet mellan män och kvinnor i allmänhet och således äfven vid konkurrensen på arbetsmarknaden.

Med afseende på *tillämpningen* af redan införd skyddslagstiftning har, som förut nämnts, motstånd mött från arbetsgifvarna, hvilka dels, där kontrollen öfver lagens efterlevnad varit otillräcklig, helt enkelt satt sig öfver gällande lag, dels ock sökt att kringgå densamma på alla möjliga sätt. Men

äfvén arbetarna ha funnit lagarnas bestämmelser onödiga och besvärliga, t. ex. då det gällt skyddsanordningar vid maskiner, och på grund däraf själfva hindrat lagarnas efterlefnad. Slutligen ha, i fråga om skyddslagstiftning angående minderåriga, dessas föräldrar och målsmän ofta mottagit lagarna med största ovilja och gjort desamma det envisaste motstånd. Föräldrarnas omedelbara fördel af att barnen fritt lämnas tillfälle till arbetsförtjänst och därigenom kunna bidra till familjens kanske alltför knappa uppehälle, har ofta fått betyda allt, och insikten om det nödvändiga uti att barnen, och *alla* barn, underkastas lagstiftningens tvång för att betrygga det uppväxande släktets fysiska och andliga utveckling har, såsom hvar och en förstår, ej varit synnerligen lefvande.

-
1. Se med afseende på begränsandet af arbetstiden n:o 33 af Verdandis småskrifter: *Gustaf F. Steffen*, Normalarbetsdagen.

2. Arbetareskyddslagstiftningens historia i vårt land.

9

Bland de lagbestämmelser från 16- och 1700-talen, som kunna betraktas såsom förelöpare till innehållet i våra arbetareskyddslagar, kunna anföras följande. I en skråordning af år 1621 förekommer en antydning till föreskrift om den ålder, före hvars uppnående barn icke borde antagas till lärlingar. Det heter nämligen däri: »Tager någon mästare an någon lärgosse om 14 år mer eller mindre — så skola hans föräldrar förtinga sådant med mästaren». I ett reglemente af år 1683 för ett glasbruk i Stockholm stadgades att därefter ingen pojke borde i läran antagas under 15 år gammal. Detta reglemente utstakar äfven noggrant arbetstiden.

1720 års skråordning bestämde att en pojke, som skulle antagas och inskrifvas (i skrået), borde åtminstone vara 14 år gammal. Skråordningarna rörde emellertid endast handtvärket. För de fabriksmässigt drifna yrkena gällde de s. k. hallordningarna. I de två dylika ordningar som utfärdades 1739 och 1770 bestämdes intagningsåldern för »lärobarn» till 10 eller 12 år, en som det synes något sväfvande bestämmelse, som väl icke håller spelat någon roll i praktiken. Hallordningarna ålade för öfrigt fabriksidkaren att vaka öfver barnens gudsfruktan och sedlighet samt låta dem åtnjuta behörig undervisning i läsning och kristendomskunskap, hvilka föreskrifter emellertid tyckas ha blifvit helt och hållet åsidosatta, åtminstone under senare delen af den tid hallordningarna gällde.

10

I 1846 års fabriks- och handtvärksordning, hvarigenom den föregående näringslagstiftningen upphäfdes och näringsfriheten infördes, bestämdes minimiåldern för arbetare uttryckligen till 12 år. Här betonades också yrkesidkarens moraliska förpliktelser mot arbetarna, särskilt de minderåriga.

Det är en anmärkningsvärd, för riksdagen föga hedrande omständighet, att under den långa strid, som föregick antagandet af 1846 års lag, de minderårigas belägenhet icke tycks ha varit föremål för den ringaste omtanke och att t. o. m. de torftiga bestämmelser i ämnet, som skrå- och hallordningarna innehöllo, uteslötos ur riksdagens förslag till ny näringslag. Att 1846 års förordning kom att innehålla de nyssnämnda bestämmelserna, måste därför tillskrifvas uteslutande regeringens initiativ. Detsamma gäller om det tillägg till 1846 års förordning, som 1852 utfärdades af regeringen och hvarigenom nattarbete för arbetare under 18 års ålder förbjöds samt bötesstraff bestämdes för användande af minderåriga arbetare i strid mot 1846 eller 1852 års stadganden.

Dessa stadganden, som sedermera sammanfördes i 1864 års nya näringsfrihetsförordning, blefvo emellertid trots straffbestämmelserna allmänt öfverträdade, som man förstår, på grund af bristande kontroll.

Från tiden 1852-1881 kan framhållas följande. Vid 1856-58 års riksdag föreslogs af nuvarande biskop C. H. Rundgren, att barn ej skulle få antagas i arbete förrän de inhämtat folkskolans minimikurs, hvilket förslag emellertid icke vann riksdagens bifall. Vid samma riksdag väckte Nils Hansson i bondeståndet motion om införande af lagstadgad arbetsdag både för vuxna och minderåriga arbetare. Föranledd af denna motion aflät riksdagen 1857 en skrivelse till Kongl. Maj:t^[2] med anhållan om inskränkning af arbetstiden, dock endast för minderåriga i vissa hälsofarliga industrier, samt om effektiv kontroll öfver de begärda bestämmelsernas efterföljd. Riksdagens skrivelse ledde emellertid icke till något resultat. Däremot hade en skrivelse vid 1862-63 års riksdag till följd, att Kongl. Maj:t år 1870 utfärdade en förordning angående tillverkning af fosfortändstickor, där utom vissa allmänna försiktighetsmått beträffande arbetslokal m. m. bestämdes en minimiålder af 15 år för visst farligare arbete. Vid 1870 och 1871 års riksdagar väcktes motioner angående skydd för minderåriga af herr Jöns Rundbäck och vid 1875 års riksdag af herrar F. F. Carlson i första och A. W. Staaft i andra kammaren. Riksdagen aflät nu, 1875, åter en skrivelse till Kongl. Maj:t, denna gång med anhållan om en författning angående minderårigas arbete i fabriks- och handtvärksarbete samt om tillsyn från statens sida öfver författningens efterlefnad. Regeringen tillsatte med anledning därpå en kommitté, som år 1877 aflämnade sitt betänkande och förslag, i förbigående sagt väl värda att läsa. Fyra år därefter utfärdades så den begärda förordningen, nämligen »Förordning angående minderåriges användande i arbete vid fabrik, handtvärk eller annan hantering» af den 18 november 1881.

11

Denna lag, som hvad själfva skyddsbestämmelserna angår, utan tvifvel ägde sina förtjänster, saknade dock bestämmelser om effektiv kontroll. Öfvervakandet af förordningens efterlefnad anförtröddes nämligen i strid mot erfarenhetens lärdomar, riksdagens uttryckliga anhållan om statsinspektion och kommitténs bestämda och med goda skäl motiverade förslag, åt de kommunala myndigheterna, hälsovårdsnämnd i stad och kommunalnämnd på landet. Hela förordningen blef också därigenom icke mycket värd.

Icke desto mindre väckte den en storm af ovilja, hufvudsakligen från arbetsgifvarehåll. Äfven från arbetare kommo dock uttryck af missnöje. Regeringen — den Posseska ministären — visade sig nu sakna all fasthet med afseende på förordningen. Först och främst uppsköts den en gång bestämda tiden för lagens trädande i kraft 5 månader för hela industrin och så, på framställningar af arbetsgifvare, för vissa industrigrenar ytterligare 5 månader och därpå ännu ett år. Vidare förmåddes regeringen år 1883 dels att undantaga hela sågvarks- och brädgårdsrörelsen från lagens giltighetsområde, dels att medgifva väsentliga inskränkningar vid dess tillämpning inom gruf- samt järn- och metallindustrin.

12

Hela behandlingen af 1881 års förordning ger en god bild af regeringens ställning till arbetareskyddsfrågan för 20 år sedan.

Emellertid fortfor missnöjet med förordningen och tog sig bland annat uttryck vid 1886 och 1888 års riksdagar i ett par motioner, som gingo ut på ytterligare inskränkningar och undantag.

Vid 1884 års riksdag hade herr Adolf Hedin föreslagit, att riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande af förslag till lagar angående skydd mot olycksfall i arbetet, arbetsgifvares ansvar för sådana olycksfall, olycksfalls- och ålderdomsförsäkring m. m. Riksdagen biföll i hufvudsak herr Hedins motion, och regeringen tillsatte med anledning därpå en kommitté, som år 1888 aflämnade sina grundliga och värdefulla utredningar samt åtskilliga lagförslag. Af dessa ledde endast ett till lag, nämligen till den *lag angående skydd mot yrkesfara*, hvarom Kongl. Maj:t och riksdag enades år 1889, och som ännu oförändrad (med ett mindre väsentligt tillägg) gäller.

Mot antagandet af denna lag, hvarigenom yrkesinspektionen äfvenledes infördes, gjordes både inom och utom riksdagen många invändningar. Bland annat menade man, att en sådan lag vore alldeles onödig, när de hygieniska förhållandena samt åtgärderna till förekommande af olycksfall i arbetet redan vore eller närmade sig till att bli fullt tillfredsställande inom den svenska industrin.

De omfattande undersökningar 1884 års kommitté låtit värkställa talade dock ett annat språk. Undersökningarna hade nämligen gifvit vid handen icke blott att i vårt land olycksfall under arbetet förekommo särdeles talrikt, och att dödligheten bland arbetare i åtskilliga yrken var afsevärdt stor, utan äfven att det inom industrin var synnerligen illa beställt med de hygieniska anordningarna samt med skyddsåtgärder mot yttre skador vid arbetet, menlig invärkan af damm, giftiga ämnen m. m.

Ur kommitténs undersökningar kan anföras, att medan — enligt statistiska uppgifter från åren 1879-1882 — *den återstående medellifslängden vid 30 års ålder* för Sverges hela manliga befolkning utgjorde 36,1 år, var motsvarande tal för guldsmeder och metallarbetare endast 27,6, för tobaksarbetare 25,4 och för bokbinderiarbetare 24, allt bland manliga yrkesutöfvare. Detta förhållande måste åtminstone till stor del tillskrivas yrkets skadliga invärkan.

13

Med afseende på antalet olycksfall visade enligt undersökning från åren 1884 och 1885 särskilt grufdriften och maskinindustrin en hög siffra i förhållande till antalet arbetare inom dessa yrken.

Beträffande de bristande anordningarna till skydd för arbetarnas lif och hälsa framgick t. ex. af kommitténs undersökningar, att vid 205 undersökta fabriker och andra industriella anläggningar i Stockholm, där förhållandena snarare måste anses ha varit bättre än sämre än i öfriga orter inom riket, luftväxlingen var »nöjaktig» endast vid 12 % af de 205 etablissemanten, och att uti 46 % af arbetslokalerna till och med alla anstalter för luftväxling saknades. Vidare var i ett afsevärdt antal fall värmen i arbetslokalen »synnerligen hög och i hygieniskt afseende ogynnsam». Reglbundna återkommande besiktningar af ångpannor förekommo endast i undantagsfall. I 26 fabriker saknade farliga arbetsmaskiner, såsom cirkelsågar, smergelskifvor m. fl., allt skydd. I 25 fall befanns dammet »besvärande eller rent af förorsakande lidande». I 53 fall antecknades fullständig brist på skydd eller alltför ofullständigt skydd mot damm. I 23 etablissemant befunnos arbetare illamående af arbetet med giftiga ämnen eller under arbetet utvecklade ohälsosamma gaser. I 64 etablissemant, där arbetet alstrade giftiga gaser, saknades åtgärder för afledande af ångorna eller befunnos åtgärderna alltför ofullständiga.

Nödvändigheten af bättre skydd mot arbetets faror kunde således ej betviflas annat än af okunnigheten.

Men äfven där ett sådant behof erkändes, gjordes invändningar mot den föreslagna lagen på grund af den därmed förbundna yrkesinspektionen. Man trodde, att denna skulle komma att störa det goda förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare, man fann inspektionen innebära ett obefogat ingrepp i arbetsgifvarens själfständighet, talade om »polisuppsikt öfver industriidkarna» o. s. v.

Allmänt tyckes man inom riksdagen ha varit orolig för att en kraftig yrkesinspektion skulle medföra betungande kostnader för industrin, och man var synnerligen angelägen om att inspektionen skulle handhafvas med stor varsamhet gentemot arbetsgifvarna. Lagutskottet modifierade också i enlighet med denna stämning regeringens sannerligen icke för långt gående förslag och gaf i sitt utlåtande följande fingervisning, som gör ett rätt egendomligt intryck, då man besinnar, att det här var fråga om införande af en *arbetareskyddslag*:

14

»Det synes nödvändigt,» skref utskottet, »att inspektörerna vid utöfvandet af sin befattning tillvägagå med takt och varsamhet, att icke så höga fordringar ställas på arbetslokaler och anordningar, att arbetet onödigtvis försvåras eller fördröjas eller onödig kostnad vållas, att där synnerlig fara ej är förhanden, behöfliga förbättringar må efter hand vidtagas med vederbörlig hänsyn till yrkesidkarens förmåga att utföra dem, samt att inspektörerna städse ihågkomma, att arbete äfven under mindre gynnsamma förhållanden är att föredraga framför arbetsbrist.»

Lagutskottets behandling af frågan väckte allmän belåtenhet i riksdagen, och dess ändringsförslag blef också riksdagens beslut.

Med afseende på 1889 års lag kan för öfrigt nämnas, att lagen så tillvida icke innebar någon nyhet för vårt land, som det redan, förutom i 1870 års förordning angående tillvärkning af fosfortändstickor, här och hvar fanns bestämmelser, låt vara af föga praktisk betydelse, till skydd för arbetarnas hälsa, t. ex. i näringsfrihetsförordningen af år 1864 och hälsovårdsstadgan af år 1874. Och i 1884 års grufvestadga funnos några föreskrifter i syfte att bereda arbetarna trygghet mot olycksfall.

År 1890 deltog ju Sverige, som förut är nämt, i Berlinerkonferensen. Med anledning såväl därpå som af klagomålen mot 1881 års förordning tillsatte regeringen 1891 en kommitté med uppdrag att utarbeta förslag till den nya eller förändrade arbetareskyddslagstiftning som kunde vara af

15

förhållandena påkallad.^[3] Kommitténs året därpå aflämnade förslag innehöll dels förslag till lag angående minderårigas och kvinnors användande i arbete, dels förslag till ändring af 1870 års förordning angående tillverkning af fosfortändstickor.

Kommittéarbetets närmaste resultat blef 1896 års förordning »angående försiktighetsmått till förekommande af käkbensbrand (fosfornekros) bland arbetare i tändsticksfabriker».

Hvad frågan om ny skyddslagstiftning för minderåriga och kvinnliga arbetare angår, hördes intet utaf förrän vid 1899 års riksdag, då med anledning af en motion af professor Curt Wallis i andra kammaren om en ny förbättrad lag angående minderårigas arbete upplystes, att regeringen just var sysselsatt med utarbetande af en sådan lag. Vid 1900 års riksdag framlades också ett förslag till ny förordning angående minderårigas och kvinnors arbete.

Detta förslag, öfver hvilket regeringen blott begärt riksdagens *yttrande*, blef emellertid med ett mindre väsentligt tillägg af riksdagen antaget såsom *lag*, d. v. s. sådan lag, som ej kan ändras eller upphävas utan Kongl. Maj:ts och riksdagens gemensamma beslut.

Regeringen fogade sig i riksdagens beslut och utfärdade den 17 oktober 1900 den nya lagen »angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke».

Genom 1900 års lag upphäfdes dock icke 1881 års förordning angående minderåriga »i hvad denna förordning afser minderårigs användande i sådant handtvärk eller annan handtering, som icke idkas i så stor omfattning eller under sådana förhållanden i öfrigt, att handtvärket eller handteringen skäligen må anses för fabrik». Beträffande småindustrin gäller alltså 1881 års förordning fortfarande. »Till hvad kraft och värkan det hafva kan», skulle man kunna tillägga. Ty kontrollen öfver förordningens efterlefnad är ju anförtrodd åt *kommunala* myndigheter, hvilkas oduglighet att öfvervaka efterlefnaden af en arbetareskyddslag erfarenheten till fullo bekräftat såväl utomlands som i vårt land, där 1881 års förordning under de 20 år, den varit gällande, i den ojämförligt största delen af vårt land icke blifvit efterlefd.

Men en lag, som på en mängd ställen icke efterlefves, är icke endast betydelselös, utan *skadlig* genom den känsla af osäkerhet och orättvis behandling dess ojämma tillämpning medför. Den bör därför antingen helt och hållet upphävas eller också ersättas af en annan som följdriktigt tillämpas i hvarje fall.

Reglerandet af de minderårigas arbete inom handtvärket och den öfriga småindustrin måste sålunda ännu anses såsom en olöst fråga.

Från 1890-talet och de senaste åren märkas, förutom hvad redan blifvit anført, följande lagstiftningsåtgärder och riksdagsförslag på arbetareskyddets område.

Motioner om skärpning, utvidgning och senast om en allmän revision af lagen angående skydd mot yrkesfara ha väckts af herr David Bergström i andra kammaren vid 1894, 1896, 1897 och 1902 års riksdagar, men utan vidare resultat än att lagen år 1895 utsträcktes till att omfatta äfven statens och kommunens industriella rörelser, samt att år 1896 en förordning utfärdades i syfte att låta olycksfallen i arbete komma till yrkesinspektörernas kännedom.

Vid 1891, 1893, 1894 och 1895 års riksdagar väckte herr Fridtjuv Berg i andra kammaren förslag om utredning i syfte att erhålla en lagstadgad arbetsdag äfven för vuxna arbetare i de grenar af vår industri, där sådant kunde befinnas lämpligt. Dessa motioner vunno emellertid icke riksdagens bifall.

På senaste tiden har på arbetareskyddslagstiftningens område uppmärksamheten särskilt tagits i anspråk af sträfvanden att bereda *sjöfolk* större säkerhet mot olyckshändelser, äfvensom bättre förhållanden med afseende på sundhet och arbetstid. Det måste ju också för hvar och en stå klart, att näppeligen inom något annat yrke arbetsgifvares (resp. fartygsbefälhafvares) försummelse eller oförsiktighet kan medföra så stora faror för arbetarna som här. Och beträffande arbetstid och sundhet, det senare t. ex. med afseende på föda samt luftutrymme och luftväxling i sofrummen, torde sjöfolkets villkor hos oss ialunda allmänt vara tillfredsställande.

Frågan om denna skyddslagstiftning, som ju för öfrigt icke endast är en *arbetareskyddslagstiftning*, väcktes i vårt land på 1870-talet under påvärkan af den Plimsollska rörelsen i England.^[4] 1877 tillsattes också en kommitté för utarbetande af lagbestämmelser ägnade att förekomma eller inskränka olyckor till sjöss. Resultatet däraf blef emellertid icke stort, och de bestämmelser till skydd för sjöfolk som nu finnas i vår lagstiftning äro antingen för allmänt affattade eller ock af annan orsak af föga praktisk betydelse.

Vid 1899 års riksdag väcktes sjöfolkets skyddsfråga åter till lif genom en motion af herr Adolf Johansson i Möllstorp i andra kammaren, och vid 1901 och 1902 års riksdagar ha herrar J. A. Kinnman och E. Smith i andra kammaren framburit motioner i ämnet. Resultatet har emellertid hittills icke blifvit något alls, då visserligen andra kammaren visat sig vilja gå fordringarna på värksam skyddslagstiftning till mötes, men härvid ej erhållit första kammarens stöd.

2. Kongl. Maj:t har ända till senare år ensam utfärdat förordningar på arbetareskyddslagstiftningens område. Först vid 1889 och 1900 års riksdagar har riksdagen häfdat sin rätt att tillsammans med Kongl. Maj:t stifta hithörande lagar, åtminstone viktigare sådana.

3. I denna kommitté var arbetsgifvareinträset väl tillgodosett, då det däremot icke fanns någon arbetarerepresentant. Det är för öfrigt karaktäristiskt för kungliga svenska kommittéer i arbetarefrågor att *arbetarna antingen icke alls eller också icke med de bästa tillgängliga krafter där blifvit representerade*. Möjligen får ett undantag göras med afseende på 1884 års kommitté. Men jämför sammansättningen af de nämnda 1875 och 1891 års kommittéer samt af 1891 års arbetareförsäkringskommitté och 1899 års

kommittéer i egnahems-, skiljedoms- och arbetsaftalsfrågorna!

4. I England hade parlamentsledamoten Plimsoll i början af 1870-talet yrkat på värksam skyddslagstiftning för sjöfolk, hvilket också ledt till åsyftat resultat.

3. Bestämmelser till skydd för minderåriga.

17

Den nu gällande arbetareskyddslagstiftningen i vårt land kan indelas i följande grupper:

1) Bestämmelser till skydd för *minderåriga*, 2) bestämmelser till skydd för *kvinnor* och 3) lagstiftning till skydd för *arbetare i allmänhet*, oberoende af ålder och kön.

Bestämmelserna till skydd för minderåriga återfinnas i 1900 års lag angående minderårigas och kvinnors arbete samt i 1881 års förordning angående minderåriges arbete. Härtill kommer i 1896 års förordning angående tillverkning af fosfortändstickor ett förbud för minderåriga att deltaga i visst hälsofarligare arbete.

18

Beträffande minderåriga arbetare, som stå under arbetsgifvarens *husbondvälde*, gälla särskilda bestämmelser, åläggande arbetsgifvaren vissa uppfostrareförpliktelser mot de minderåriga, hvilka stadganden emellertid här förbigås såsom ej hörande till den egentliga arbetareskyddslagstiftningen.

Till denna höra ju ej heller följande stadganden, hvilka dock kunna i förbigående nämnas. 1864 års näringsfrihetsförordning föreskrifver bland annat, att minderårig icke får antagas till biträde i *handel* förrän efter fyllda 12 år. Enligt en förordning af år 1896 kan i stad förbud utfärdas för gossar under 14 och flickor under 15 år att idka försäljning af tidningar, blommor m. m. på sön- och hälgdagar samt öfriga dagar nattetid. Sådant förbud har också utfärdats i våra större städer. Slutligen få enligt en förordning af år 1897 gossar under 14 och flickor under 15 år ej användas vid vissa offentliga förevisningar såsom lindansning, positivspelning, akrobatföreställningar o. d. Afsikten med de båda sistnämnda förordningarna är, såsom lätt inses, att bevara barnen för det skadliga inflytande som gatuhandel af tidningar och cigarrer m. m. samt deltagande af offentliga förevisningar visat sig utöfva på barnens sedlighet, skolundervisning o. s. v.

Med afseende på minderårigas arbete inom öfriga områden, t. ex. i jordbruk, värdshus- och källarrörelse m. fl. yrkesgrenar, finnas hos oss inga bestämmelser.

1900 års lag afser förutom vuxna kvinnor endast minderåriga *under 18 år*. I detta hänseende öfverensstämmer vår lag med t. ex. Norges, Danmarks, Finlands, Englands, Frankrikes och Schweiz' lagstiftning. I Tyskland och Österrike däremot omfattar skyddet ej manliga minderåriga öfver 16 år.

Beträffande *området för lagens tillämpning* hänvisas till dess 1 §. (Se Bil. I.) Vid en blick på denna faller det genast i ögonen att svårigheter eller godtycke böra kunna uppstå vid afgörandet huruvida en rörelse, t. ex. en mekanisk värkstad, »drifves i så stor omfattning eller under sådana förhållanden i öfrigt, att den skäligen må anses som fabriksrörelse». Lagens uttryckssätt är ju något sväfvande. Emellertid är det ingalunda lätt att uttrycka skillnaden mellan å ena sidan den större eller medelstora industri, som man vill ställa under lagens föreskrifter, och å andra sidan handtvärket eller småindustrin, som man vill därifrån utesluta. Att, såsom t. ex. den belgiska lagen gör, låta skillnaden bero på det antal arbetare, som sysselsätts i rörelsen, torde näppeligen innebära en tillfredsställande lösning af frågan.

19

Den bästa lösningen består väl helt enkelt däri att utsträcka skyddslagen öfver till småindustrin. Hvarför skola också handtvärkets eller småindustrins minderåriga arbetare undandragas det skydd som kommer t. ex. fabriksbarnen till del? Man invänder kanske häremot att de i 1900 års lag nämnda yrkena i allmänhet innebära större faror för de minderårigas hälsa och kroppsliga utveckling än handtvärket. Men man bör ej förbise att, äfven om så skulle vara förhållandet, hvilket f. ö. ingalunda är gifvet, så är skyddslagstiftningens syfte icke endast att skydda arbetareungdomen för *fysiska* olägenheter af arbetet, utan äfven att tillgodose de minderårigas *moraliska* och *intellektuella* uppfostran, hvilken tillkommer hemmet och skolan, men hvarken fabriken eller väerkstaden.

England och Frankrike ha också inneslutit hela handtvärket inom den värksamma och effektivt kontrollerade arbetareskyddslagstiftningens område. Den franska lagen af år 1892 undantager sålunda endast sådana väerkstäder, där arbetet blott bedrifves af familjemedlemmar under faders, moders eller förmyndares uppsikt.

Villkoren för minderårigs anställning i de enligt 1900 års lag skyddade yrkena äro följande:

1. Den minderåriga skall ha fyllt 12 år.
2. Den minderåriga skall antingen efter att ha genomgått fullständig lärokurs ha erhållit *afgångsbetyg från folkskolan* eller efter inhämtande af ett *ringare kunskapsmått* erhållit tillstånd att lämna folkskolan (eller ock styrka, att skolpliktigheten äljes upphört, t. ex. på grund af annorstädes inhämtad undervisning).
3. Medelst *läkarebetyg* skall styrkas att den minderåriga icke till följd af sjuklighet eller kroppslig svaghet kan anses komma att lida men af det ifrågavarande arbetet.

20

Från dessa regler, gifvas följande *undantag*:

1. Minderårig, som uppfyller villkoren 2 och 3 får redan *vid 11 års ålder* användas vid lättare arbeten under bar himmel vid grufvor samt sågverk och därmed förenade brädgårdar.
2. Minderårig som fyllt 12 år (eller i undantagsfallet 1. 11 år) och som uppfyller villkoret 3., får, fastän han ej slutat folkskolan, användas i arbete *under ferietid*.

Såväl nu nämnda hufvudregler som undantag gälla lika för gossar och flickor.

Beträffande nu först en minimiålder af 12 och ännu mer af 11 år ha invändningar framställts däremot både ur hälsovårdens och uppfostrans synpunkt. En internationell kongress för hygien, som 1887 hölls i Wien,^[5] uttalade sålunda i en resolution att åldersklasser under 14 år borde vara helt och hållet uteslutna från fabriksarbete. Vid 1900 års riksdag yttrade förre chefen för Medicinalstyrelsen generaldirektör Almén bl. a.: »Åldersgränsen 12 år är nära nog onaturlig. Individerna har då ej nått den utveckling att han kan uthärda ansträngning utan att taga skada därpå. — Min bestämda mening är, att minderåriga ej skola få användas till industriellt arbete förrän de fyllt 13 år.»

I Tyskland stadgas absolut förbud för minderårigs användande i fabriker, bergvärk och grufvor m. m. före uppnådda 13 år. I Schweiz och Österrike är minimiåldern åtminstone för fabriksarbete 14 år. I öfriga länder är den i allmänhet såsom hos oss 12 år, i några sydliga länder, där som bekant den fysiska utvecklingen inträder tidigare, dock ännu lägre. Minimialderna är f. ö. i hvarje land bestämd af hänsyn såväl till de minderåriges kroppskrafter som af där gällande skollagstiftning. Så är äfven fallet hos oss, där just emot en ifrågasatt höjning till 13 år anförts att detta ej med nu gällande bestämmelser rörande folkskoleundervisningen vore lämpligt. I regeringens förslag vid 1900 års riksdag läses sålunda följande yttrande af civilministern: »Sådan denna (folkskoleundervisningen) för närvarande är anordnad, har i regeln barnet i åldern mellan 12 och 13 år inhämtat det kunskapsmått, som berättigar detsamma att afgå från folkskolan. Därmed har också skolpliktigheten upphört, ett förhållande, med hänsyn till hvilket minimiåldern för inträde i industrins tjänst måste vara afpassad, så vida man vill undvika att legalisera en kortare eller längre, men för minderåriga utan tvifvel i hög grad skadlig period af sysslolöshet.»

Häremot kan emellertid invändas att enligt gällande folkskolestadga (af år 1897) undervisningen skulle af skolmyndigheterna inom kommunerna *kunna* ordnas så, att barnen i regel finge gå i skolan till eller in på det 14:de lefnadsåret, och säkerligen skulle en uppfordran till undervisningens ordnande på detta sätt ligga just däri, att minimiåldern för anställning i arbete bestämdes till 13 år.

Såsom minimiåldern för inträde i industrins tjänst nu blifvit bestämd — till i regel 12 år — föreligger i stället fara att folkskoleundervisningen på grund af påtryckning från deras sida som ha inträsse af att använda barnen i arbete, skall anordnas med hänsyn till en tidigare avslutning af skolgången. Men detta innebär dels att skoltiden flyttas tillbaka till för undervisningen mindre fruktbara år, dels att skolkursen, som enligt folkskolans normal-plan borde ta 6 år i anspråk, krymper ihop och undanstökas på kortare tid.

Att åter en sådan fara verkligt är för handen, åtminstone på de orter, där undervisningens vänner icke äga nog talan, framhölls vid lagens tillkomst bl. a. af herrar Fridtjuv Berg och E. Hammarlund i en motion i andra kammaren. Det heter där: »För hvar och en, som haft anledning att närmare följa vårt folkskoleväsendes utveckling under de båda senaste årtiondena, är det en välbekant sak att inom flertalet kommuner, där industriirrässena äro förhärskande, en stark sträfvan gjort sig gällande bland industrins målsmän att söka få folkskoleväsendet så ordnat att det bäst passar för deras behof af minderårig arbetskraft.»

Herrar Berg och Hammarlund föreslogo också med instämmande af flera andra riksdagsmän och i enlighet med de önskingar, som från flera håll framställts af folkskolans målsmän utom riksdagen, att minimiåldern skulle bestämmas till 13 år. Detta blef ju emellertid — beklagligtvis — icke riksdagens beslut.

Men om man ur uppfostringssynpunkt måste beklaga att minimiåldern fastställdes till i regel 12 år, så gäller detta i ännu högre grad om undantaget *11 år såsom minimiålder i visst arbete*^[6] samt om medgifvandet att barn, som efter inhämtandet af ringare kunskapsmått än den fullständiga lärokursen erhålla behörigt tillstånd att lämna skolan, få börja det industriella arbetet.

Med afseende på detta »behöriga tillstånd» förhåller det sig på följande sätt. Enligt folkskolestadgan kan den lärjunge, som af fattigdom hindras att begagna undervisningen, erhålla tillstånd att lämna skolan, blott han inhämtat en viss mindre lärokurs (den s. k. minimikursen). Någon pröfning af barnets fattigdom kommer vanligen ej i fråga, det är nog, att barnets målsman förklarar sig vilja ha in barnet på en fabrik. Och minimikursen är så obestämd angifven att den ofta af vederbörande ansetts, äfven med blott 4 månaders undervisningstid på året, kunna vara undangjord inte bara före 12 utan t. o. m. före fyllda 11 år, i synnerhet om barnet börjat sin skolgång redan vid 6 års ålder, hvilket af fackmän anses alldeles förkastligt.

Men genom allt detta är vägen öppnad för industrin att rycka till sig barnen innan de ens fått den nödortftiga undervisning som den fullständiga lärokursen innebär!

En särskild frestelse för industriidkarna, understödda af barnens målsmän, att ordna undervisningen i eget inträsse ligger dessutom uti medgifvandet att få använda barnen i arbete *under ferierna*. Man kan befara att på grund af detta medgifvande ferierna inom industriorterna skola svälla ut på undervisningstidens bekostnad och att där skall komma att bli såsom det redan nu mångenstädes är, nämligen att undervisningen endast pågår ett mindretal, t. ex. 4 månader om året.

Medgifvandet måste därför anses synnerligen olämpligt. Åtminstone borde en inskränkning göras i rätten att använda barn i arbete under ferierna, t. ex. en inskränkning till vissa månader af året. Och *tillfredsställande* kunna förhållandena ej anses vara förrän barnen helt och hållet förskonas från industriellt arbete medan de ännu befinna sig i skolåldern. Att skolundervisningen då också bör pågå under så lång tid af året att den återstående tiden innebär en välbehöflig och nyttig hvilotid

och ej en skadlig sysslolöshetstid, säger sig själf.

Nu får man visserligen gentemot de här framhållna undervisningssynpunkterna ej så sällan höra att det vore nyttigt och nödigt för ungdomens uppfostran till framtida arbetsduglighet o. d., att barnen så tidigt som möjligt finge användas i lönarbete. Emot detta resonemang skulle jag emellertid vilja anföra ett yttrande af centralstyrelsen för Sverges allmänna folkskolelärareförening (i en framställning till regeringen med anledning af förslaget till 1900 års lag).

»Det är förvisso alldeles riktigt,» säger styrelsen, »att barnen skola öfvas i arbete, och detta redan från sina spädate år. Men de skola arbeta under uppfostrans ledning, och deras arbete skall äga ett uppfostrande syfte samt ordnas så, att det motsvarar deras utveckling och är ägnat att steg för steg för steg utveckla deras växande krafter. Där barnarbetet ej är af denna art, där uppfyller detta icke sitt ändamål, och följden blir, att de ungas håg förslöas och deras krafter i förtid brytas. Rådfrågar man den dagliga erfarenheten, så finner man ock, att ett indragande i fabriksarbetet, innan kroppens och själens krafter någorlunda vunnit stadga och utveckling, alldeles icke främjar arbetslusten och arbetsfarten, utan tvärtom framkalla den vana vid att sköta förefallande sysslor på ett lamt, håglöst och tanklöst sätt, hvaröfver med rätta så ofta klagas. De afgjort dugligaste arbetarna äro i allmänhet att söka bland dem, som under de egentliga barndomsåren fått tillhöra hemmet och skolan samt där genom lämpligt arbete fått sina kroppskrafter stärkta och sin omdömesförmåga väckt och närd. Redan nu finnas äfven hos oss flera arbetsgifvare, som inse detta, och inom kort skall utan tvifvel den öfvertygelsen vara allmän, att vårt lands industriella framtid ingalunda beror på arbetarnas tidiga inträde i fabriksverksamheten, utan i främsta rummet på deras friska kroppsliga och andliga energi samt på deras odlade intelligens.

Om hvad nu blifvit anført är riktigt med hänsyn till det industriella barnarbetet i allmänhet, så gäller det naturligtvis i allra högsta grad om den *kvinnliga* ungdomens deltagande i detsamma. Där flickorna redan från barnaåren indragas i fabrikslivet, där blir i de flästa fall deras sedlighet undergräfd och deras utbildning i husliga sysslor omöjliggjord. Den minderåriga fabriksarbeterskan förlorar lätt den eljäs hos kvinnan så naturliga känslan för hemmet, och de mångahanda praktiska färdigheter, som särskilt för en arbetarehustru äro så oumbärliga, blir hon aldrig i tillfälle att förvärfva.»

Med afseende på det tredje villkoret för anställning i industriellt arbete enligt 1900 års lag, nämligen *läkarebetyget*, vore ju intet annat än godt att säga därom, därest man ägde garanti för läkarens opartiskhet. I England, där läkareundersökningarna af minderåriga arbetare spela en viktig roll och lära ha visat sig välgörande, är det förbjudet för läkare, som direkt eller indirekt är inträdd i en industriell rörelse, att utfärda läkarebetyg för där anställd minderårig. Någon sådan bestämmelse finns inte i vår lag.

Om *arbetstid*, *arbetsdag* och *raster under arbetet* stadgar 1900 års lag följande. Nattarbete är i regel förbjudet för alla minderåriga, eller närmare uttryckt: minderårig får ej sysselsättas i arbete i industriellt yrke nattetid mellan kl. 7 på aftonen och 6 på morgonen. Arbetsdagen för 12-åringar är högst 6 timmar, och för minderårig, som fyllt 13 år, högst 10 timmar. Arbetsdagen skall afbrytas genom »lämpliga» raster; huru långa eller anordnade, säger lagen däremot icke. Vidare bestäms att minderårig ej skall tillåtas att under rasterna uppehålla sig i arbetslokal, där till följd af arbetets beskaffenhet luften är förorenad af ämnen, som äro skadliga för hälsan,^[7] samt att det i sådant fall åligger arbetsgifvaren att anvisa lämpligt annat rum, där de minderåriga kunna vistas under rasterna och intaga sina måltider.

Från dessa regler göres ett afsevärdt *undantag* för grufvor, industriella anläggningar, där arbetet drifves med s. k. ständig eld, samt för sågverk och därmed förenade brädgårdar. Nattarbete medgifves nämligen här för gossar fyllda 14 år, hvarjämte deras arbetstid får utsträckas till *i medeltal högst 12 timmar af dygnet*. (Se de närmare villkoren härför i 8 § 1 mom.)

Hvad nu det allmänna förbudet mot minderårigs användande i nattarbete beträffar, öfverensstämmer vår lag häri med lagstiftningen i de flästa andra länder. Äfven där är vanligt, att undantag göras för industrier, som gå med ständig eld, dock icke ett så vidsträckt undantag som hos oss. I och för sig måste äfven detta undantag väcka betänkligheter. Det är nämligen enligt läkarevetenskapens liksom den allmänna erfarenhetens vittnesbörd obestridligt, att människan under uppväxtåldern är i synnerligen stort behof af ordentlig sömn. Men däraf följer att nattarbete vid dessa år, åtminstone de ömtåligare åren, borde vara alldeles förbjudet, ty att sofva på dagen innebär icke den ostörda sömn, som behöfves.

Hvad 6 timmars arbetsdag för 12-åringar angår, får det måhända ej anses för mycket. Att däremot, såsom lagen gör, höja maximalarbetsdagen till 10 timmar redan för 13-åringar, måste anses som ett felgrepp. Ur hälsovårdssynpunkt har man nämligen bestämt motsatt sig en så lång arbetsdag för barn vid denna ålder. Sålunda yttrade chefen för Medicinalstyrelsen generaldirektör Linroth samt medicinalrådet Wavrinsky i ett utlåtande öfver det inom civildepartementet utarbetade förslaget till 1900 års lag:

»För 12-14 åriga barns normala utveckling i såväl andligt som kroppsligt afseende erfordras i långt högre grad än för den fullvuxne, att dem lämnas nödig hvila och vederkvickelse mellan arbetstimmarna, så att kroppsorganen dels hinna att beredas ersättning för förbrukade ämnen, dels befrias från genom arbetet i väfnaderna uppkomna sönderdelningsprodukter. Hvarje arbete, som bedrifves alltför länge och ansträngande, värkar skadligt på barnets organism, orsakar utmattning och förlust af kroppskraft. Fortfar öfveransträngningen, inträder snart allmän sjuklighet. Den dagliga erfarenheten jämte dödlighets- och sjukdomsstatistiken från industriorter, där barnarbete i högre grad anlitas, lära också, att fabriksarbete, framför allt i slutna lokaler, är outhärdligt för

barnorganismen och i förtid uttömmar barnens krafter, därest det ej regleras genom klokt och efter barnens fysiska utveckling afpassade arbetstider.

Barn i ofvannämnda ålder hvarken böra eller kunna därför i regel utföra så ihållande arbete som fullvuxna. Så länge deras organism icke vunnit erforderlig kraft och skolan icke avslutats, måste arbetstiden för dem vara begränsad och de vara befriade från för dem skadligt arbete.

Af ofvan anförda skäl anses allmänt en arbetstid af sex timmar för barn under 14 år icke böra öfverskridas.^[8]

En så lång arbetstid (10 timmar), äfven om hufvudsakligen lättare handtlangningsarbete därunder utföres, måste dock blifva mer än tillåtligt ansträngande för ett 13 års barn, synnerligast om de påbjudna rasterna icke skola inberäknas i de angifna arbetstiderna, vid hvilket förhållande arbetsdagen för dessa 13-åringar skulle kunna uttänjas till icke mindre än tolf timmar.^[9]

Hälst skulle vi för vår del vilja förorda sex timmar för barn intill 14 år och tio timmar för minderårig mellan 14 och 18 år, emedan dessa arbetstider ovillkorligen äro de, som ur sanitär synpunkt bäst lämpa sig för de minderåriga arbetarna.»

Om *rasterna* under arbetet har ju vår lag ej sagt mer än att sådana skola finnas. Det måste dock, hvilken åsikt man än må ha angående arbetsdagens längd, vara klart att rasternas lämpliga anordning och tillräckliga längd är af största vikt för att skydda de minderåriga emot öfveranstängning. Det hade därför varit önskvärdt att lagen gifvit närmare bestämmelser om rasterna. I den utländska lagstiftningen har man också varit angelägen därom. I de norska, danska och engelska lagarna stadgas t. ex. att senast 4½ (i vissa fall 5) timmar sedan arbetet börjat, skall rast inträda. I den engelska väfnadsindustrin skall rasternas längd under dagen vara sammanlagt 2 timmar.

1900 års lag har, i likhet med den utländska lagstiftningen i allmänhet, stadgat *absolut förbud mot minderårigs användande i visst arbete*. Enligt vår lag äro sålunda gossar under 14 år och alla kvinnliga minderåriga uteslutna från arbete *under jord* i grufvor eller stenbrott. Vidare får minderårig ej användas till visst farligare maskinarbete (6 §). Slutligen kan Konungens Befallningshafvande förbjuda eller föreskrifva vissa villkor för minderårigs användande i arbetet (10 §).

Bland lagens öfriga bestämmelser märkes stadgandet om *den årligen återkommande läkarebesiktningen* af alla vid industriellt yrke anställda minderåriga (11 §). Dessa besiktningar böra, rätt skötta, kunna bidra till en värdefull utredning om t. ex. fabriksarbetets invärkan på de minderårigas fysik. Men då erfordras också att besiktningsläkarna gå planmässigt och insiktsfullt till väga, hvilket vid den besiktning (för år 1901) som hittills hållits ingalunda öfverallt varit förhållandet. En bestämd och för alla läkarna likformig instruktion angående besiktningens förrättande är synbarligen af behovet påkallad.

Slutligen kan också nämnas att enligt 1900 års lag arbetsgifvaren är skyldig att bereda minderårig arbetare, som ej fyllt 15 år, den ledighet som kan erfordras för deltagande i fortsatt skolundervisning (3 §).

Kontrollen öfver lagens efterlefnad är anförtrodd åt yrkesinspektörerna, en hvar inom sitt distrikt, samt i fråga om grufdrift åt bärgmästarna. Angående det biträde som andra myndigheter äro skyldiga att lämna yrkesinspektör eller bärgmästare se 9 och 13 §§. För att underlätta kontrollen är äfven stadgat att på arbetsställe, där minderåriga sysselsättas, skola finnas anslagna dels gällande lag angående minderårigas arbete, dels uppgift å de tider, då för minderårig arbetet börjas och slutas samt rasterna infalla.

För att utöfva tillsynen öfver lagens efterlefnad på ett arbetsställe äger yrkesinspektör eller bärgmästare samt den läkare, som af Kon. Bef. är förordnad att förrätta den årliga besiktningen, tillträde till arbetsstället. Likaledes få de företaga nödiga undersökningar på platsen samt äga tillgång till den registerbok öfver de minderåriga, som arbetsgifvaren är skyldig att inneha, och de skol- och läkarebetyg, med hvilka han skall styrka sin rätt att använda de minderåriga i arbetet.

Tillträde till arbetsstället har den inspekterande endast under den tid *arbetet pågår* och först *efter tillsägelse* hos yrkesidkaren eller arbetsföreståndaren om afsikten att där företaga inspektion. Dessa bestämmelser, som äro hämtade från 1889 års lag angående skydd mot yrkesfara, där man icke torde kunna göra någon invändning mot desamma, måste då det gäller att kontrollera, huruvida lagen om minderåriga på ett arbetsställe efterlefves eller ej, anses olämpliga.^[10] Bestämmelserna sakna också motsvarighet t. ex. i Englands arbetareskyddslagstiftning, enligt hvilken inspektörerna äga *när som helst fritt och obehindrat tillträde* till de anstalter, öfver hvilka de ha tillsyn. Detta är ock en genomgående princip i Tysklands, Schweiz', Österrikes, Frankrikes och Danmarks skyddslagstiftning.

Hos oss torde stadgandet om den inspekterandes anmälan ha tillkommit af en missriktad hänsyn för arbetsgifvaren. Det skulle nämligen vara nedsättande för honom, om inspektören utan hans eller hans arbetsföreståndares vetskap finge komma in till arbetsstället. Men detta är en felaktig syn på saken, ty inspektionen är ju till för de *lagstridiga* arbetsgifvarnas skull, men måste för att vara värsam mot dessa vara anordnad på det mest effektiva sätt. För öfrigt är kontrollen äfven riktad emot arbetarna, som dels i egenskap af föräldrar till barnen, dels emedan de behöfva de minderåriga till biträde i arbetet, frestas att befrämja öfverträdelser af skyddslagen.

En annan inskränkning i den fria kontrollen öfver lagens efterlefnad är den äfvenledes från 1889 års lag hämtade bestämmelsen att viss del af fabrik, värkstad eller annan arbetslokal må för bevarande af yrkeshemlighet undantagas från inspektion.^[11] Vid meningsskiljaktighet härvid mellan yrkesidkaren och yrkesinspektören hänskjutes saken till Konungens Befallningshafvande.

Hvad slutligen straffen för öfverträdelser af lagen angår, kan påpekas att det icke blott är yrkesidkaren, utan äfven den minderåriges fader eller målsman som straffas, nämligen i fall öfverträdelsen skett med faderns eller målsmans vetskap och vilja. Straffet för yrkesidkaren är för öfrigt högst 500 kronors böter.

Öfverträdelser af lagen åtalas af allmänna åklagaren.

Med afseende på bestämmelserna om *minderårigs användande i handtvärk* och annan småindustri må här, förutom hvad redan blifvit sagt om 1881 års förordning, endast nämnas följande. *Villkoren för inträde i arbetet* äro att den minderåriga fyllt 12 år, att han inhämtat *folkskolans minimikurs*, samt att han ej till följd af sjuklighet eller kropplig svaghet kan anses komma att lida men af det ifrågavarande arbetet (styrkt genom *läkarebetyg*). Nattarbete mellan kl. 8 på kvällen och 6 på morgonen är förbjudet, och arbetsdagen skall afbrytas af lämpliga raster.^[12]

-
5. Den 6:te internationella kongressen för Hygien och Demografi.
 6. Berlinerkonferensen ansåg att för nordligare länder 12 år borde vara minimiålder *utan undantag*.
 7. Att minderåriga få arbeta i en för hälsan skadlig luft, förutsattes sålunda uttryckligen.
 8. Af denna mening var äfven Berlinerkonferensen.
 9. I de tio timmar, under hvilka 13-åringarna enligt 1900 års lag få användas i arbete, inberäknas naturligtvis icke rasterna.
 10. Huru skall t. ex. den inspekterande kunna kontrollera att de minderåriga under rasterna ej uppehålla sig i arbetslokal, där luften är förorenad af hälsoskadliga ämnen, om han ej äger tillträde till arbetsstället annat än då arbetet pågår?
 11. Denna bestämmelse har på området för 1889 års lag endast i undantagsfall åberopats af yrkesidkare och alltså hittills ej inneburit något hinder af nämvärd betydelse för inspektionen.
 12. 1881 års förordning, hvilken ingår såsom n:o 64 i *Svensk författningssamling* för år 1881, kan genom bokhandeln erhållas till ett pris af 10 öre.

4. Bestämmelser om kvinnoarbetet.

Statens ingripande genom 1900 års lag i de vuxna kvinnornas rätt att fritt råda öfver sin arbetskraft innebar en nyhet för vårt land. Några lagbestämmelser utöfver de i 1900 års lag gifna finnas icke håller med afseende på de vuxna kvinnornas arbete.

I allmänhet har lagstiftningens grund, då det gällt kvinnoarbetet, varit hänsyn dels till hem och familjelif samt kvinnans sedlighet, dels till kvinnans och det kommande släktets hälsa och kroppskrafter. Dessa skäl, och särskilt det sistnämnda, ha ock varit så talande att krafvet på frihet för kvinnan att lika obehindrat som mannen förfoga öfver sin arbetskraft i de flästa länder måst vika. Lagstiftningen utomlands bestämmer nu icke blott såsom hos oss förbud mot visst slags arbete och för barnaföderskor att en viss tid efter nedkomsten användas i arbete, utan äfven förbud emot nattarbete, t. ex. i England och Schweiz; vidare gifvas bestämmelser om maximalarbetsdag samt om raster, hvarvid middagsrasten i t. ex. Schweiz skall vara längre för dem som ha att sköta hushåll o. s. v.

Vår lag ger med afseende på kvinnoarbetet endast följande två föreskrifter (i 7 §):

1. Kvinna, som födt barn, får icke sysselsättas *under de fyra första veckorna efter barnsbörden*, därest icke med läkarebetyg styrkes att hon tidigare kan börja arbetet utan men.
2. Till arbete *under jord* i grufva eller stenbrott får kvinna icke användas.

Med afseende på de industrier, inom hvilka dessa bestämmelser gälla, kontrollen öfver deras efterlevnad och straff för öfverträdelse af desamma hänvisas till hvad förut är sagt angående de minderårigas arbete.

Mot den tid af 4 veckor efter barnsbörden, under hvilken kvinna ej får användas i arbete, kunna framställas befogade anmärkingar. Denna tid är nämligen enligt fackmännens utsago under alla förhållanden för kort för att moderns organism skall hinna återgå till sitt normala tillstånd. I regel erfordras härför en tid af 6-8 veckor. Skulle emellertid modern något dessförinnan utan olägenhet kunna deltaga i visst lättare arbete, så borde åtminstone industriellt arbete under de 4 första veckorna vara *absolut* förbjudet utan möjlighet att med läkarbetyg kunna komma in i arbetet tidigare. Nu liksom inbjuder lagen till utfärdande af intyg, för hvilka skickliga och samvetsgranna läkare icke torde kunna stå.

I den tyska lagen af år 1891 är också förbudet för arbete under de fyra första veckorna oeftergiftigt, och för arbete under de två följande veckorna fordras läkarbetyg. I Schweiz är förbudstiden 6 veckor.

Att förbudstiden icke bestämmes för kort, är dessutom icke blott nödvändigt för modern, utan äfven af största vikt för barnet, som särskilt under de 6 första veckorna alltför väl behöfver moderns ständiga omvårdnad. I den nya danska lagen, som med afseende på barnaföderskor för öfrigt öfverensstämmer med vår lag, betonas uttryckligen barnets inträsse. Det heter nämligen där att det ifrågavarande läkarebetyget skall styrka att arbetet kan ske utan skada vare sig för barnet eller modern. I vår lag sägs däremot endast att arbetet skall kunna ske »utan men». (Jämför 7 §.)

Ett önskemål med afseende på lagstiftningen angående barnaföderskor är för öfrigt att befria dem från arbete äfven en tid *före* barnsbörden, då ansträngande arbete äfvenledes kan vara till skada för mor och barn. Detta önskemål, som naturligen är svårare att i lagstiftningen praktiskt förverkliga, har dock blifvit beaktat åtminstone i den schweiziska kantonen Glarus' lagstiftning och i den spanska lagen af år 1900. I Glarus stadgas angående barnaföderskor förbud mot industriellt arbete under 8 veckor, däraf minst 6 veckor efter nedkomsten. I Spanien stadgas — förutom förbud mot arbete under de 3 veckorna närmast efter barnsbörden — att om en arbeterska begär ledighet på grund af väntad förlossning, skall hennes plats behållas för hennes räkning från och med det hon begärde ledigheten till och med 3 veckor efter nedkomsten.

5. Bestämmelser till skydd för arbetare i allmänhet.

Det är redan nämndt att 1864 års näringsfrihetsförordning, 1874 års hälsovårdsstadga och 1884 års grufvestadga innehålla enstaka bestämmelser till skydd för arbetare. Härtill komma föreskrifter i 1874 års byggnadsstadga (skyddbestämmelsen däri dock af år 1890), i 1897 års förordning angående explosiva varor m. fl. förordningar.

Värkliga arbetareskyddslagar äro 1889 års lag angående skydd mot yrkesfara samt 1896 års förordning angående tillverkning af fosfortändstickor.^[13]

Slutligen bör ock nämnas, att vår strafflag förbjuder handtvärk eller annat arbete, som kan tåla uppskof och ej sker till egen eller annans nödtorft, *på sön- eller högtidsdag* mellan kl. 6 på morgonen och 9 på kvällen. För jämförelses skull kan härvid framhållas, att utomlands söndagsarbetet ingalunda öfverallt är afskaffat. Frågan om söndagshvila för arbetare har ock spelat en viktig roll i arbetareskyddslagstiftningens historia och var ju bl. a. föremål för Berlinerkonferensens behandling.

Med afseende på 1889 års lag hänvisas till den bifogade lagtexten (Bil. II), och skall här endast framhållas några synpunkter.

Lagens tillämplighetsområde är i det hela detsamma som 1900 års lag angående minderåriga och kvinnor. Grufdriften faller dock utom 1889 års lag. — Uteslutna från denna — såväl som från 1900 års lag — äro vidare hela jordbruket och det egentliga handtvärket, ehuru väl yrkesfaran inom dessa näringar ingalunda är obetydlig. Man behöfver blott erinra om de talrika olycksfallen vid t. ex. tröskvärk och s. k. hemsågar på landet samt om de ogynnsamma hygieniska förhållanden, som mångenstädes råda inom handtvärket.

Lagen afser att åstadkomma dels anordningar för att förhindra *olycksfall*, dels åtgärder till förekommande af *ohälsa* i arbetet (se 2 §).

Öfvervakandet af lagens efterlefnad är anförtrodd åt yrkesinspektörerna med biträde af hälsovårds- och kommunalnämnderna, provinsial-, stads- och distriktsläkare samt polismyndighet.

Om skyddsbestämmelserna i 1889 års lag kan anmärkas, att de äro väl sväfvande och i många afseenden otillräckliga, hvadan en revision af lagen, såsom herr David Bergström vid 1902 års riksdag förgäfves påyrkat, säkerligen icke vore öfverflödig. Emellertid ligger vikten med afseende på en sådan lag alldeles särskilt uppå tillämpningen af densamma. Denna åter beror naturligtvis på det sätt, hvarpå yrkesinspektionen är ordnad och bedrifves.

¹³. 1896 års förordning ingår såsom n:o 93 i *Svensk författningssamling* för år 1896 och kan i bokhandeln erhållas för 10 öre.

En af hörnstenarna i all arbetareskyddslagstiftning är, såsom af det föregående torde ha framgått, en af staten ledd inspektion öfver skyddslagarnas efterlefnad. Detta insåg man också vid stiftandet af 1889 års lag, i det man samtidigt införde yrkesinspektionen för att göra lagen värksam. Skada blott att man då ej tog steget fullt ut och införde en värkligt effektiv inspektion!

Inspektionspersonalen, som från början bestod af tre yrkesinspektörer, ett alldeles för ringa antal, hvilket också framhölls vid 1889 års riksdag, ökades från och med 1895 till fem yrkesinspektörer jämte en tillförordnad inspektör öfver sprängämnestillverkningen. Vid 1900 års riksdag, då ju tillsynen öfver efterlefnaden af den nya lagen angående minderåriga och kvinnor anförtroddes åt yrkesinspektörerna (jämte bärgmästarna), bestämdes deras antal till åtta förutom den tillförordnade. Regeringen hade föreslagit, att de fem inspektörerna skulle erhålla hvar sina två underlydande tjänstemän, s. k. assistenter, till biträde. På så sätt hade den ordinarie inspektionspersonalen kommit att bestå af 15 personer i stället för 8, såsom nu blef bestämt. Riksdagen ville emellertid ej att inspektionen skulle handhafvas af personer med den jämförelsevis ringa erfarenhet och auktoritet som assistenterna antogos skola komma att besitta. Likaså afslog riksdagen regeringens förslag vid 1901 års riksdag om 8 assistenter till de 8 yrkesinspektörernas hjälp. Att en väsentlig förstärkning af inspektionspersonalen är absolut nödvändig, visades dock till fullo af regeringen.

Bestämmelserna om yrkesinspektionen återfinnas i lagarna af år 1889 och 1900, i en af Kongl. Maj:t utfärdad »Instruktion för yrkesinspektörerna» samt i några andra författningar.

Yrkesinspektörerna tillsätts af regeringen och kunna när som helst entledigas från sin befattning. De lyda närmast under kommerskollegium. Utom fast lön, 5,000 kr., åtnjuta de reseersättning och dagtraktamente under sina tjänsteresor.

Yrkesinspektör skall vara »sakkunnig», d. v. s. inneha vederbörlig teknisk utbildning. För att garantera hans opartiskhet förbjuder lagen honom att »för egen eller annans räkning drifva fabrik eller idka annat industriellt yrke». Ej håller får han i dem ha del eller anställning. Om han begagnar sin ställning för att röja yrkeshemlighet, drabbas han af icke obetydligt straff. För öfrigt är yrkesinspektören naturligtvis underkastad samma bestämmelser som ämbetsmän i allmänhet.^[14]

Yrkesinspektörernas uppgift är enligt 1889 års lag att gå yrkesidkarna till handa med upplysningar och råd ifråga om arbetarnas skyddande mot yrkesfara samt att vaka öfver denna lags efterlefnad. Härvid skall yrkesinspektör »städse akta på, huru i hvarje särskilt fall ändamålet med denna lag må utan oskäligen kostnad vinnas med minsta olägenhet för yrkesidkaren». Däremot förekommer i lagen ej en rad för att hos yrkesinspektören inskräpa känslan af ansvar gent emot dem, hvilkas lif och hälsa det gäller att skydda. Ej håller ålägges inspektörerna såsom t. ex. i England att i mån af behof utöfva sin värksamhet med vederbörlig stränghet.

Men då man vet under hvilken stämning lagen tillkom, har man ingen anledning att förvåna sig öfver dess affattning.

I instruktionen för yrkesinspektörerna heter det: »Vid utöfvande af sin befattning bör yrkesinspektör tillvägagå med varsamhet och omsikt samt medelst råd och upplysningar söka att företrädesvis på öfvertygelsens väg bibringa såväl yrkesidkare och arbetsföreståndare som arbetare insikt om nyttan af skyddsåtgärders vidtagande.»

Här betonas alltså ytterligare hänsynen för arbetsgifvarna. Därjämte fästes emellertid uppmärksamheten på föreskriften att yrkesinspektörerna skola meddela sig icke blott med arbetsgifvaren och arbetsledaren, utan också med *arbetarna* för att öfvertyga dem om nyttan af skyddsåtgärder och sålunda söka göra dem inträskade för dessa. Detta är af vikt icke blott för genomförande af skyddslagets afsikter, utan äfven för att hindra att hela inspektionen blott och bart blir en uppgörelse mellan yrkesinspektören och arbetsgifvaren, där den mäst inträskade parten, arbetaren, står utanför. Att mången arbetsgifvare helst skulle vilja ha det på så sätt, lider intet tvifvel, men kan naturligtvis icke vara riktigt.

Hvad föreskriften om yrkesinspektörens skyldighet att »företrädesvis på öfvertygelsens väg» söka ernå lagens ändamål angår, vore därom intet att säga, ifall därjämte funnes bestämmelser för att, där så behöfdes, möjliggöra ett kraftigt och effektivt uppträdande från yrkesinspektörens sida. Detta kan emellertid ingalunda sägas vara förhållandet. Yrkesinspektören äger sålunda i intet fall själf rätt att ålägga yrkesidkaren att vidtaga en nödig skyddsanordning, ej håller att förbjuda arbetets fortsättande intill dess anordningen blifvit vidtagen. I hvarje fall måste han vända sig till Konungens Befallningshafvande för att söka utvärka det erforderliga åläggandet eller förbudet.

Det står nu i Kon. Bef:s makt att, om under ärendets handläggning visar sig, att *synnerlig fara är förhanden*, genast förbjuda arbetets fortsättande i dess helhet eller användning af vissa lokaler, maskiner eller arbetsmetoder till dess viss anordning vidtagits.^[15]

Men i alla öfriga fall är förfarandet mycket omständligare. Det tillgår nämligen då på följande sätt: Vid eller kort efter sitt första besök på ett arbetsställe lämnar yrkesinspektören åt yrkesidkaren ett skriftligt *meddelande* om de anordningar han anser böra vidtagas, hvarjämte utsättes den tid inom hvilken anordningarna böra vara värkställda.^[16] Befinnes sedermera, vid inspektörens efterbesiktning, att yrkesidkaren ej rättat sig efter de gifna anvisningarna, kan inspektören hos Kon. Bef. anhålla om vederbörligt åläggande för yrkesidkaren. Men inspektören kan också nöja sig med att förnya sina en gång gifna anvisningar och torde i de flästa fall också — i full öfverensstämmelse med lagens anda — välja denna »varsammare» väg. Vänder sig emellertid inspektören, nu eller sedan yrkesidkaren för andra gången trotsat hans föreskrifter, till Kon. Bef.,

är saken därmed ingalunda alltid nära sitt slut, utan det kan dröja ganska länge om, innan de behöfliga anordningarna bli värkställda. Kon. Bef. skall nämligen innan han fattar sitt beslut först höra yrkesidkarens mening och stundom äfven inhämta andra yrkesidkares yttrande — däremot aldrig *arbetarnas*! Och sedan Kon. Bef. fattat sitt beslut äger yrkesidkaren rätt att hos Kongl. Maj:t öfverklaga beslutet. Gör han det, kan saken betydligt förhållas innan det afgörande beslutet blir utfärdat.

Vare sig det nu blir Kon. Bef:s eller Kongl. Maj:ts beslut, som skall värkställas, gäller att om yrkesidkaren ej inom utsatt tid själf vidtagit anordningen, värkställes den genom polisens försorg på yrkesidkarens bekostnad.

I denna sista händelse såväl som om yrkesidkaren öfverträtt ett Kon. Bef:s förbud mot arbete kan yrkesidkaren också drabbas af bötesstraff, hvilket däremot icke är förhållandet, om han underlåtit att efterkomma *yrkesinspektörens* anvisningar, huru viktiga dessa än äro för arbetarnas skydd.

Anmärkningsvärdt är med afseende på förfarandet att yrkesinspektören icke blifvit tillerkänd samma befogenheter på sitt område som bärgmästaren enligt grufvestadgan på sitt. Vid grufdriften äger nämligen grufmästaren förelägga grufägaren att inom viss tid vidtaga nödiga anstalter till trygghet för arbetarna vid äfventyr förutom af bötesstraff, att anstalten värkställes på grufägarens bekostnad genom bärgmästarens försorg eller att grufarbetet förbjudes tills anstalten blifvit gjord. Och där grufarbetet medför synnerlig våda för arbetarna äger bärgmästaren omedelbart förbjuda arbetet (hvarvid förbudet står vid makt tills på förd klagan annat förordnas af bärgsöfverstyrelsen).

Men att yrkesinspektören sålunda hvarken har *någon* makt eller i sitt tillvägagångssätt är ålagd att förfara på ett kraftigt och bestämdt sätt, utan tvärtom blott uppmanas till hänsyntagande och varsamhet gent emot arbetsgifvarna, måste ur skydds synpunkt anses såsom ett afgjort fel i anordningen af vår yrkesinspektion. Lagens ändamål vinnes icke genom ett legaliserat beskedlighetssystem, det torde erfarenheten från de år, yrkesinspektionen varit i värksamhet, alltför väl ådagalägga. Såsom ett bestämt önskemål måste därför uppställas att yrkesinspektörerna erhålla kraftigare hjälpmedel till sitt förfogande. Särskildt borde de, där synnerlig fara för arbetarnas lif eller hälsa är för handen, äga rätt att förbjuda arbetet tills vederbörliga skyddsanordningar blifvit vidtagna.

En god hjälp åt yrkesinspektörernas bemödanden att få skyddsanordningar värkställda vore kanske redan en bestämmelse i lagen att inspektörens meddelande till yrkesidkaren skulle på synlig plats i arbetslokalen vara anslaget en viss tid framåt. Detta borde ej häller innebära något obehag för arbetsgifvaren, nämligen om han ställde sig anvisningarna till efterrättelse, ty ett meddelande af yrkesinspektören om åtgärders vidtagande innebär ej ett klander mot arbetsgifvaren; denne kan ju, om än aldrig så välvillig emot arbetarna, ha förbisett nyttan och nödvändigheten af de skyddsåtgärder, som inspektören med sin erfarenhet och blick genast finner erforderliga.

Beträffande yrkesinspektionen sådan lagen ordnat densamma kan för öfrigt anmärkas, att det icke finnes någon garanti för att arbetarna få veta af inspektörens besök på ett arbetsställe och därigenom beredas tillfälle att för honom då framställa sina klagomål eller synpunkter i afseende på arbetslokal och anordningar. Härutinnan skulle möjligen vara skäl att bestämma rätt och skyldighet för inspektören att vid besök på arbetsställen belägna utom den ort, där han är bosatt, låta i arbetslokalen anslå kungörelse om viss för arbetarna lämplig plats och tid, då de kunde få tala med honom.

Lagen har ej häller tillförsäkrat arbetarna rätt att få förhållandena på ett arbetsställe undersökta af yrkesinspektör. Vid den praktiska utöfningen af sin värksamhet torde emellertid våra yrkesinspektörer betrakta som sin ämbetsplikt att infinna sig på anhållan af fackförening eller enskild arbetare, om af den gjorda anhållan framgår att det kan finnas skäl för densamma. Vid anonyma skrivelser fästes däremot intet afseende.^[17]

Yrkesinspektörernas uppgifter enligt 1900 års lag äro dels att öfvervaka lagens efterlefnad (utom när den angår grufdrift), dels att tillvarataga de minderåriga arbetarnas inträse genom att, där visst arbete befinnes synnerligen ansträngande eller hälsofarligt, hos Kon. Bef. föreslå antingen förbud mot de minderårigas användande däri eller föreskrifvande af särskilda villkor därför. (10 §).

Slutligen märkes bland yrkesinspektörernas åligganden skyldighet att med uppmärksamhet följa de åtgärder, som i främmande länder vidtagas till skydd mot arbetets faror, att för hvarje år afgifva berättelse^[18] om sin värksamhet samt redogörelse för inträffade olycksfall m. fl. skrifgöromål, hvilket allt tar en stor del af inspektörernas tid i anspråk, men dels är nödvändigt förbundet med inspektionsvärksamheten, dels af betydelse för skyddslagstiftningens utveckling och därför ingalunda öfverflödigt.

Med afseende på lagstiftningen angående yrkesinspektionen bör äfven nämnas den stadgade skyldigheten för arbetsgifvare att göra anmälan om olycksfall som drabba arbetarna, nämligen om olycksfallet medfört döden eller oförmåga under minst 14 dagar till sådant arbete, som vid tiden för olycksfallet motsvarat arbetarens krafter och färdigheter. En sådan anmälan göres på landet till länsmannen och i stad till magistraten (i Stockholm till öfverståthållareämbetet). Vederbörande yrkesinspektör skall sedan genom myndigheterna erhålla del af anmälan och äger att påkalla polisförhör i anledning af olycksfallet, därest sådant förhör ej blifvit hållet eller bestämt att hållas.

De svenska yrkesinspektörerna torde under de närmare 12 år yrkesinspektionen funnits till ha tillvunnit sig allmänt erkännande för sin under de gifna förutsättningarna förtjänstfulla värksamhet. Beklagligtvis ha arbetsgifvarna dock i många fall icke visat sig villiga att efterkomma yrkesinspektörernas anvisningar. I åtskilliga fall ha de också ådagalagt en värklig tredska, som med

yrkesinspektörernas svaga hjälpmedel, lagens beskedlighet och det omständliga förfarandet varit svår nog att öfvervinna. Säkerligen skall härvid den nya lagen »angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbetet» af den 5 juli 1901, då den träder i kraft, visa sig vara ett godt stöd åt yrkesinspektörernas bemödanden att få erforderliga anordningar till skydd mot olycksfall vidtagna. En direkt hjälp i detta afseende kommer väl också den under utarbetning varande författningen om ångpannor att gifva. Men beträffande åtgärder mot *ohälsa i arbetet* stå yrkesinspektörerna i lika svag ställning som förut, om de ej erhålla bättre hjälpmedel till sitt förfogande.

Att arbetarna mången gång ställt sig kyliga emot eller rent af motarbetat yrkesinspektörens sträfvanden, vitsordas också af inspektörerna, och kan naturligtvis ej vara till fromma för vinnande af ett skyddslagens ändamål.

Slutligen må framhållas att yrkesinspektörernas antal varit och fortfarande är alldeles för litet. Vid 1900 års utgång, då yrkesinspektionen varit i värksamhet 10½ år, hade sålunda endast 7,785 eller ungefär hälften af de 15,415 arbetsställen, som år 1900 beräknades höra under inspektionen, hunnit inspekteras. Och den ökning af inspektörernas antal, som från och med år 1901 inträdt, motväges mer än väl dels af industrins utveckling, dels af det arbete inspektörerna fått sig tillagt genom skyldigheten att öfvervaka efterlefnaden af 1900 års lag. Inspektionspersonalens förstärkning måste därför betraktas såsom en oeftergiflig fordran för möjliggörande af en effektiv inspektion.^[19]

-
14. I vårt land ha vi ej såsom i England, Frankrike och Danmark äfven kvinnliga yrkesinspektörer, hvilka man i dessa länder ansett mer lämpade än de manliga att utöfva vissa delar af inspektionen.
 15. Ett sådant förbud gäller tills, på förd klagan, annorlunda förordnas af Kongl. Maj:t.
 16. Afskrift af ett sådant meddelande kan hvem som helst på muntlig eller skriftlig begäran erhålla af yrkesinspektören emot viss mindre afgift.
 17. En skriftlig anmälan till yrkesinspektören behöfver endast adresseras till »Yrkesinspektören i N. N. distrikt» (det distrikt till hvilket arbetsstället hör), och till den stad, efter hvilken distriktet har sitt namn. Enligt Kongl. Brefvet af den 19 okt. 1900 omfattar *Hernösands distrikt* Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län, *Gefle distrikt* Gefleborgs, Kopparbergs och Västmanlands län, *Stockholms distrikt* Stockholms stad samt Stockholms, Uppsala och Gottlands län, *Örebro distrikt* Örebro, Södermanlands och Värmlands län, *Linköpings distrikt* Östergötlands och Kalmar län, *Jönköpings distrikt* Jönköpings, Kronobergs och Hallands län, *Göteborgs distrikt* Göteborgs, Bohus, Älfsborgs och Skaraborgs län samt *Malmö distrikt* Malmöhus, Kristianstads och Blekinge län.
 18. Yrkesinspektörernas berättelser jämte kommerskollegii yttrande med anledning däraf utgifvas årligen i tryck.
 19. För jämförelses skull kan nämnas att i Danmark utgjorde under finansåret 1897-98 de arbetsställen, som föllo inom den egentliga yrkesinspektionens område, 5,922 medan inspektionspersonalen bestod af 15 personer (2 inspektörer och 13 assistenter). Detta gjorde ju omkring 400 arbetsställen på 1 inspekterande, då däremot hos oss komma i medeltal omkring 2,000 arbetsställen pr inspektör. För närvarande har Danmark 20 egentliga inspektörer mot våra 8!

Utdrag af Lag angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke;

gifven Stockholms slott den 17 oktober 1900.^[20]

1 §. I denna lag förstås med minderårig den, som är under aderton år, och med *industriellt yrke* idkande såsom näring af sågvarks- och därmed förenad brädgårdsrörelse; grufdrift eller annat därmed jämförligt arbete; masugn eller hytta, stångjärnsbruk, manufakturvärk eller annan inrättning, som afser tillgodogörande eller förädling af mineralrikets alster och ej är att såsom handtvärk anse; fabrik; skeppsbyggeri-, stenhuggeri-, mjäleri-, bryggeri-, kvarn- samt handtvärkerirörelse, som drifves i så stor omfattning eller under sådana förhållanden i öfrigt, att den skäligen må anses som fabriksrörelse; boktryckeri; bränneri och annan med fabriksdrift jämförlig handtering.

2 §. Till arbete i industriellt yrke må minderårig användas allenast under villkor att den minderårige fyllt tolf år och antingen, efter att hafva genomgått fullständig lärokurs, erhållit afgangsbetyg från folkskolan eller, efter inhämtande af ett ringare kunskapsmått, erhållit behörigt tillstånd att lämna folkskolan eller ock styrker, att skolpliktigheten äljes upphört. Hvad sålunda föreskrifvits i fråga om inhämtat visst kunskapsmått såsom villkor för minderårigs användande i dylikt arbete, hvarom ofvan sägs, må dock icke utgöra hinder för minderårigs användande i dylikt arbete under ferietid. — Innan minderårig må i sådant arbete antagas, skall hvarje gång medelst läkarebetyg styrkas, att den minderårige icke till följd af sjuklighet eller kroppslig svaghet kan anses af det ifrågavarande arbetet komma att lida men. — Det åligger yrkesidkare att under den tid, minderårig är i yrkesidkarens arbete anställd, hafva i förvar den minderåriges intyg om ålder och inhämtat kunskapsmått äfvensom det i denna paragraf omförmälta läkarebetyg.

41

3 §. Till arbete i industriellt yrke må minderårig, som ej fyllt tretton år, användas högst sex timmar och annan minderårig högst tio timmar af dygnet. — Arbetsgifvare vare skyldig att bereda hos honom anställd minderårig, som icke fyllt femton år, den ledighet, som för deltagande i fortsatt skolundervisning kan erfordras.

4 §. Arbetstiden för minderårig skall afbrytas genom lämpliga raster; och må minderårig ej tillåtas att under rasterna uppehålla sig i arbetslokal, där till följd af arbetets beskaffenhet luften är förorenad af ämnen, hvilka äro för hälsan skadliga; åliggande det i sådant fall arbetsgifvare att anvisa lämpligt annat rum, där minderåriga kunna under rasterna vistas och intaga sina måltider.

5 §. Minderårig må med arbete i industriellt yrke icke sysselsättas före klockan sex på morgonen eller efter klockan sju på aftonen.

6 §. Minderårig må icke användas till att sköta ångpanna eller motor eller att rengöra eller smörja i gång varande maskin, rem-, axel- eller annan kraftledning; ej håller må minderårig tillåtas att från eller på i gång varande kraftskifva af- eller pålägga rem, kätting eller lina, så framt icke särskilda mekaniska anordningar äro vidtagna och dessa blifvit godkända af den, som, efter hvad i 9 § sägs, har att vid ifrågavarande arbetsställe utöfva tillsyn å efterlefnaden af denna lag.

7 §. Med arbete i industriellt yrke må kvinna, som födt barn, icke sysselsättas under de fyra första veckorna efter barnsörden, därest icke med läkarebetyg styrkes, att hon tidigare kan utan men börja arbetet. — Till arbete under jord i grufva eller stenbrott må kvinna icke användas och ej håller minderårig af mankön under fjorton år.

8 §. *1 mom.* I grufvarbete äfvensom i arbete vid masugnar eller hyttor, stångjärnsbruk, manufakturvärk och andra industriella inrättningar, där arbetet förutsätter så kallad ständig eld, samt vid sågverk och därmed förenade brädgårdar, må, utan hinder af föreskrifterna i 3 och 5 §§, arbetstiden för minderårig af mankön öfver fjorton år utsträckas till i medeltal högst tolf timmar af dygnet och jämväl till annan tid än mellan klockan sex på morgonen och klockan sju på aftonen, under villkor att arbetet är indelat på skift sålunda, att ett och samma arbetslag icke två nätter å rad arbetar på det skift, hvarunder midnatt infaller, och alltid har tillfälle att åtnjuta åtta timmars hvila mellan skiften; dock må å arbetsställe, där arbetet för samma arbetslag är begränsat till högst åtta timmar af dygnet, nattarbete för hvarje arbetslag under hvar tredje vecka äga rum hvarje natt. — *2 mom.* I lättare arbeten under bar himmel vid grufvor samt sågverk och därmed förenade brädgårdar må minderårig, som fyllt elfva år, användas under iakttagande i öfrigt af föreskrifterna i 2 § och hvad äljes i denna lag finnes stadgadt. — *3 mom.* Då natur- eller olyckschändelse afbrutit arbetets regelbundna gång, må eftergift i de uti 3 § gifna bestämmelser kunna meddelas af Kommerskollegium för en tid af högst fyra månader och af den, som, efter hvad i 9 § sägs, har att vid ifrågavarande arbetsställe utöfva tillsyn å efterlefnaden af denna lag, för högst en månad.

42

9 §. Tillsyn å efterlefnaden af denna lag utöfvas, i fråga om grufdrift, som är att hänföra till bäragsbruk, af bäragsmästarna, och i öfriga fall af yrkesinspektörerna, en hvar inom sitt distrikt. — undanröjes eller, där sådan ej finnes, kommunalnämnd samt skolråd och skolstyrelse äfvensom vederbörande provinsial-, extra provinsial-, stads- eller stadsdistriktsläkare vare pliktige att lämna yrkesinspektör och bäragsmästare det biträde, som af deras tjänsteåligganden, enligt denna lag, kan påkallas; och äga yrkesinspektör och bäragsmästare att i förekommande fall anlita polismyndigheten.

10 §. Finnes minderårigas sysselsättande i visst arbete vara synnerligen ansträngande eller för deras hälsa vådligt, må deras användande i dylikt arbete kunna förbjudas eller särskilda villkor för deras sysselsättande därmed föreskrifvas. — Yrkesinspektör och, i fråga om grufdrift, som är att hänföra till bäragsbruk, bäragsmästare åligger att, där de finna förbud eller särskilda föreskrifter i nu nämnda hänseende af omständigheterna påkallade, därom göra framställning hos Konungens Befallningshafvande, hvilken det tillkommer att i anledning af sålunda gjord anmälan besluta.

11 §. En gång hvarje kalenderår äfvensom äljes, då i följd af sådan anmälan, som i 10 § sägs, eller af annan anledning Konungens Befallningshafvande så aktar nödigt, skall vid arbetsställe, där minderåriga arbetare sysselsättas, företagas läkarebesiktning å därstädes anställda minderåriga till utronande huruvida arbetet är för den minderåriges hälsa menligt. — Öfver värkställd besiktning skall vederbörande läkare uti den 12 § omförmälta registerbok göra anteckning, angifvande huruvida minderårig må i arbetet fortfarande sysselsättas; och må yrkesidkare icke i strid mot innehållet i sålunda gjord anteckning i arbetet använda

minderårig, intill dess annorlunda kan varda af Konungens Befallningshafvande förordnat, — — — Besiktning, hvarom nu förmäles, förrättas af legitimerad läkare, som därtill förordnas af Konungens Befallningshafvande. — — —

12 §. Det åligger yrkesidkare att för hvarje kalenderår föra särskild registerbok öfver de af honom under året till arbete i industriellt yrke använda minderåriga. Denna registerbok, — — — skall upptaga, bland annat, den minderåriges fullständiga namn, födelseår och födelsedag, faders eller målsmans namn och hemvist, dag för anställning i arbetet, den tid af dygnet, hvarunder den minderåriga varit i arbetet sysselsatt, det slag af arbete, hvori den minderåriga varit använd, dag för afgang ur arbetet äfvensom anteckning därom att de i 2 § omförmälta intyg aflämnats. — — —

13 §. Hälsovårdsnämnd eller, där sådan ej finnes, kommunalnämnd äfvensom skolråd och skolstyrelse äga att genom person, som nämnden, skolrådet eller skolstyrelsen inom eller utom sig utser, granska registerbok samt de uti 2 § omförmälta intyg. Sådan rätt tillkommer jämväl vederbörande provinsial-, extra provinsial-, stads- och stadsdistriktsläkare.

[20.](#) N:o 75 af *Svensk författningssamling* för år 1900. Erhålles i bokhandeln för 15 öre.

Utdrag af Lag angående skydd mot yrkesfara;

gifven Stockholms slott den 10 maj 1889.^[21]

1 §. Med industriellt yrke förstås i denna lag idkande såsom näring af sågvarks- och därmed förenad brädgårdsrörelse; grufvedrift, eller annat därmed jämförligt arbete, som icke är att hänföra till bärgsbruk; masugn eller hytta, stångjärnsbruk, manufakturverk eller annan inrättning, som afser tillgodogörande eller förädling af mineralrikets alster och ej är att som handtvärk anse; fabrik; skeppsbyggeri-, stenhuggeri-, mjäleri-, bryggeri-, mjöl- och sågkvarns- samt handtvärkerirörelse, som drifves i så stor omfattning eller under sådana förhållanden i öfrigt, att den skäligen må anses som fabriksrörelse; boktryckeri; bränneri och annan med fabriksdrift jämförlig handtering.

(Genom tillägg af den 13 dec. 1895 skall hvad i denna lag stadgas ock gälla om sådan i 1 § omnämnd industriell rörelse, som af staten eller kommunen idkas, ändå att rörelsen icke idkas såsom näring.)

2 §. 1 mom. Idkare af yrke, som i denna lag afses, är pliktig att vidtaga alla de anordningar, som i afseende å arbetslokaler, maskiner och redskap eller äljes med hänsyn till arbetets beskaffenhet äro nödiga för att skydda hos honom anställda arbetares lif och hälsa.

2 mom. Härvid skall särskildt iakttagas:

a) å ställen, där arbetarna äro utsatta för fara att skadas genom fall eller genom nedstörtande föremål, skola, i den mån arbetets natur sådant medgifver, nödiga skyddsanordningar anbringas, såsom att golföppningar, ställningar, gallerier, hissar och dylikt förses med betryggande hägnad, samt ledstänger anbringas i trappor;

b) å hissar, kranar eller andra därmed jämförliga hjälpmaskiner skall tydligt angifvas deras bärighet i vikt samt, då de äro afsedda för persontrafik, jämväl det antal personer, som kan utan fara på en gång begagna dem;

c) kar, bassiner och andra öppna kärl, hvilka på grund af läge och innehåll eller djup medföra fara, skola, därest så lämpligen kan ske, vara behörigen kringgårdade;

d) där yrkesdrift är förenad med eldfara, skola anordningar träffas för arbetarnas räddning vid utbrytande eldsvåda, såsom genom anbringande af eldfasta trappor, tillräckligt antal lätt öppnade utgångar och fönster, säkerhetsstegar och dylikt; dock att hvad sålunda är stadgat i afseende å anbringande af eldfasta trappor ej må vinna tillämpning å redan befintlig fabrik eller verkstad i vidsträcktare mån än så vidt utan större olägenhet eller kostnad kan ske;

e) gångar i arbetslokaler skola vara så breda och höga, att arbetarna, där de iakttaga vanlig försiktighet, icke kunna skadas af i gång varande maskiner;

f) motor skall, där den ej uppställas i särskilt rum, utan har sin plats i arbetslokalen, inhägnas eller anbringas så, att de arbetare, åt hvilka dess skötsel icke är anförtrodd, ej utsättas för att komma i beröring med dess rörliga delar;

g) maskiner och transmissioner, som medföra fara för arbetarna, böra kringgårdas eller äljes så anordnas, att, så vidt möjligt, den med dem förbundna fara undanröjes, hvarjämte dessa inrättningar skola å ställen, där arbetarna kunna med dem komma i beröring, vara så tillräckligt belysta, att de tydligt kunna urskiljas, då de äro i gång;

h) innan transmissioner genom motorn sättas i gång, skall detta på förut bekantgjort sätt i arbetsrummen tillkännagifvas; om från en motor kraft ledes till flera våningar eller rum, skall så anordnas, att antingen hufvudtransmissionen kan i hvarje arbetsrum stannas oberoende af motorn, eller ock signal från hvarje arbetsrum gifvas att stanna denna;

i) arbetsmaskiner med hastig rörelse skola, där så lämpligen kan ske, vara försedda med inrättningar, som tillåta att hastigt och oberoende af motorn stanna dem; för till- och frånslagning af transmissionsrem eller -lina, där sådant är förenat med fara, skall särskild inrättning finnas;

k) därest maskiner eller transmissioner måste rengöras eller smörjas medan de äro i gång, skola, i den mån sådant är möjligt, åtgärder vara vidtagna till förekommande af skada.

3 mom. Om arbetet bedrifves i slutet rum, eller arbetets natur så påfordrar, skall särskildt tillses:

att för hvarje där sysselsatt arbetare finnes luftrum, ej understigande sju kubikmeter, jämte erforderlig luftväxling; dock att i redan befintlig fabrik eller verkstad mindre luftutrymme tillstädjes, där synnerligen värksam anordning för luftväxling vidtages;

att arbetet äger rum vid tillräcklig och tjänlig belysning samt så lämplig värmegrad, som förhållandena medgifva;

att sådana anordningar, hvilka den tekniska erfarenheten anvisat såsom värksamma och arbetets natur medgifver, vidtagas för att hindra damm, gaser eller ångor att spridas i arbetslokalen i en för arbetarnas hälsa skadlig mängd; samt

att renlighet iakttages med hänsyn så väl till arbetslokaler som till maskiner och redskap.

4 mom. I arbetslokal skola, där så finnes nödigt, anslås föreskrifter om hvad arbetarna böra iakttaga för att undvika olycksfall och ohälsa i arbetet — —

Å särdeles farliga ställen skola anslag anbringas, som uppmana till synnerlig försiktighet.

21. N:o 19 af *Svensk författningssamling* för år 1889. Erhålles i bokhandeln för 10 öre.--Obs. tillägget af den 13 december 1895.

TRANSCRIBER'S NOTES

1. Silently corrected simple spelling, grammar, and typographical errors.
2. Retained anachronistic and non-standard spellings as printed.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK DEN SVENSKA
ARBETARESKYDDSLAGSTIFTNINGEN OCH YRKESINSPEKTIONEN ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the

United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational

corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.